İDİL

SİLÜET: AUGUSTE EDOUART VE KARA WALKER ESERLERİ ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Çiğdem DOĞAN ÖZCAN

Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı, cigdemdogan@ohu.edu.tr, ORCID: 0000 0002 7897 1216

Doğan Özcan, Çiğdem. "Silüet: Auguste Edouart ve Kara Walker Eserleri Üzerinden Bir İnceleme". idil, 117 (2025/2): s. 220-232.
doi: 10.7816/idil-14-117-03

ÖZ

Silüet, 18. ve 19. yüzyıllarda hem ekonomik bir portre yapma yöntemi hem de popüler bir görsel ifade aracı olarak önem kazanmıştır. Bu dönemde silüet, genellikle orta ve üst sınıf beyazların yaşamlarını, ailelerini ve toplumsal statülerini belgelemek için kullanılmıştır. Auguste Edouart, silüet sanatının önde gelen isimlerinden biri olarak, yapmış olduğu silüetlerle dönemin sosyal yapısını ve bireylerini belgelemiştir. Günümüzde ise Kara Walker gibi çağdaş sanatçılar, silüet tekniğini tarihsel bağlamı sorgulamak ve toplumsal eleştiri yapmak için yeniden yorumlamaktadır. Walker, büyük ölçekli silüet kompozisyonlarıyla ırk, toplumsal cinsiyet ve güç ilişkilerine dair tartışmaları derinleştirmekte, izleyiciyi geçmişin travmalarıyla yüzleşmeye davet etmektedir. Basit bir teknik olarak görülen silüetleri, karmaşık temaları ile bir araya getiren Walker, bu geleneksel tekniği çağdaş resim anlayışıyla birleştirerek dönüştürmüştür. Zarif el işçiliği ile yapılan silüet; Walker'ın eserlerinde geçmişin travmalarını, özellikle kölelik tarihini ve bunun günümüze yansıyan etkilerini sorgulayan, güçlü bir anlatım biçimi olarak izleyicinin karşısına çıkmaktadır. Bu araştırma, silüetin tarihsel gelişimini ve iki farklı dönemden sanatçının bu tekniği nasıl kullandığını ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Silüet, Auguste Edouart, Kara Walker

Makale Bilgisi:
Geliş: 23 Aralık 2024 *Düzeltme:6 Ocak 2025* *Kabul: 7 Şubat 2025*

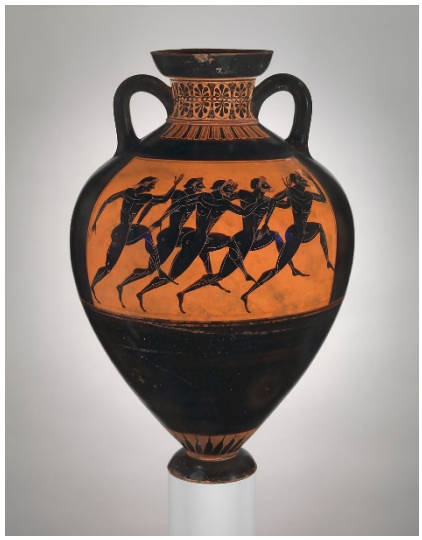
© 2025 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde silüet, "1. Bir şeyin yalnız kenar çizgileriyle beliren görüntüsü. 2. Gölge" olarak tanımlanmaktadır. Merriam-Webster Sözlüğü'ne göre ise, silüet "1. Koyu renkli bir malzemeden kesilmiş ve açık renkli bir zemin üzerine yerleştirilmiş bir şekil veya taslak olarak çizilmiş, tek renkli bir görüntü. 2. Bir cismin, onu çevreleyen kütleyle oluşturduğu dış hatları" anlamlarını taşımaktadır. Silüet tarihine baktığımızda, profil çizimlerinin eski uygarlıklar olan Mısır (Görsel 1), Mezopotamya, Minos, Yunan (Görsel 2) ve Etrüsk'de mezar resimlerinde, kabartma heykellerde ve çanak çömlek süslemelerinde daha detaylı tasvirler şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Eski Yunan ve Roma sanatçıları, bireylerin gölgelerini ışık kaynağının oluşturduğu ana hatları çizerek kaydetme yöntemleri geliştirmişlerdir. Bu teknikler, 17. yüzyıl Avrupa'sında yaygınlaşarak alçı, balmumu, kâğıt gibi çeşitli malzemeler üzerine uygulanmış, ayrıntılı bir biçimde monte edilip çerçevelenmiştir (Britannica, 2023).

Görsel 1. Predynastic, Geç Naqada II, yaklaşık M.Ö. 3500-3300, Mısır, Çömlek, boya. Kaynak: URL 1

Görsel 2. Pişmiş Toprak Panathenaic Ödül Amforası, Euphiletos Ressamına Atfedilir, Antik Yunan, yaklaşık M.Ö. 530. Kaynak: URL 2

Plinius'un "Doğa Tarihi" adlı eserinde resim ve heykel tarihinin başlangıcına ilişkin anlattığı iki mit yer almaktadır. Plinius'a göre resmin kökeni, bir adamın gölgesinin etrafına kontur çizilerek bir yüzeye aktarılması ile başlamıştır. Heykelin başlangıcı ise, bir çömlekçinin kızının, âşık olduğu adamın uzaklara gitmeden önce duvara yansıyan yüzünün gölgesini konturlarla belirleyip bu çizimi kil üzerine basarak yaptığı rölyef olarak anlatılmaktadır (Akt. Stoichita, 2006: 11-12). Bu hikâyenin farklı varyantları da vardır. Silüet tarihi üzerine kitap yazan E. Nevill Jackson silüet için şunları dile getirmektedir:

> Bu düz ve asılsız hayalet figürler çağlar boyunca karşımıza çıkmıştır. Sicyonlu Crates'in, Mısırlı Philokles'in ve Korintli Cleanthes'in ilk kez tek renkli çalıştığı o mistik zamanlardan günümüze kadar yaşamış, sevmiş, nefret etmiş ve zafer kazanmış kadın ve erkeklerin - Firavunlar ve köleleri, Yunan tanrıları ve atletler; bir Fransız kralı, öldürülmüş bir kraliçe; Napolyon ve generalleri, devlet adamları ve politikacılar; Goethe, Beethoven, Burns, Wellington, Dickens, Washington, Harrison, Scott ve daha on binlercesinin- kesintisiz bir öyküsü vardır. Onlar renksiz hayaletler, geçmişteki erkek ve kadınların kalıntıları, gerçekler hayat sahnesinde uçup kaybolurken yakalanan ve tutulan gölgeler olarak geliyorlar (1911: 3).

Silüet, bir kişinin veya bir şeyin herhangi bir özelliğini belli etmeden dış hatlarıyla oluşturulan görünümüdür. Silüet özellikle 18. yüzyılda popüler hale gelmiştir. "Silhouette" kelimesi, 1759 yılında Yedi Yıl Savaşları sırasında Fransa'nın yaşadığı kredi krizi nedeniyle Fransız halkından, özellikle de zenginlerden ciddi

ekonomik taleplerde bulunmak zorunda kalan Fransız maliye bakanı Etienne de Silhouette'in adından türemiştir (Viney). De Silhouette'in sıkı tasarruf politikaları, düşük maliyetle üretilen her türlü şeyin ve kendisinin de boş zamanlarda uğraştığı silüet portrelerin onun adıyla anılmasına neden olmuştur. 18. yüzyılda ciddi maddi sorunlardan dolayı toplumun yaşam tarzı değişmiştir. Jackson'a göre "ilk başta bu kâğıt portreler, portrenin şimdiye kadar tuval veya panel üzerine bir resim, narin bir minyatür veya Limoges emayesi anlamına geldiği adamlara grotesk bir şekilde ucuz ve etkisiz görünmüş olmalı; ancak ekonomi havadaydı, az sayıda insanın kişisel meseleler için pervasızca harcama yaptığı o şımarık günler sona ermişti" (1911: 14). Özellikle 18. yüzyılda kâğıttan kesilmiş silüetler Avrupa ve Amerika'da kişisel hatıra olarak saklanması açısından çok modadır ancak 19. yüzyıla gelindiğinde fotoğrafçılığın gelişmesiyle gölge resimleri ve silüetler daha çok sokak aralarında ve kafelerde gezgin sanatçılar tarafından yapılan bir halk sanatı haline gelmiştir. 20. yüzyılda animasyonlarda, özellikle Walt Disney tarafından kullanılan silüet 21. yüzyılda güncel sanatçılar tarafından yeniden keşfedilmiştir (Britannica, 2023). Bu sanatçılardan biri de adını silüet çalışmalarıyla duyuran ve günümüz önemli sanatçılarından olan Kara Walker'dır. Eserlerinde ırk ve cinsiyet ilişkileri üzerine çalışan sanatçı, silüeti etkili bir şekilde kullanmaktadır. 18. yüzyılda popüler hale gelen ve Goethe gibi dünyaca ünlü kişilerin koleksiyonlarında yer alan silüet resimlerinin, Kara Walker gibi sanatçılar tarafından yeniden güncel hale getirilmesi dikkat çekicidir. Buradan hareketle, silüet üzerine bir araştırmaya girişilmiş ve bu sanat formunun tarihsel gelişimi ile çağdaş kullanım alanları arasındaki bağlantılar incelenmiştir. İlk olarak, 18. yüzyılda popülerleşen silüet sanatının, dönemin toplumsal ve kültürel dinamikleri bağlamında nasıl şekillendiği irdelenmiş, özellikle ekonomik erişilebilirliği ve bireylerin hatıralarını ölümsüzleştirme arzusuyla ilişkili olarak, dönemin sanatçılarından Auguste Edouart'ın tekniği ve eserleri analiz edilmiştir. Bir sonraki aşamada, günümüz sanatçılarından Kara Walker'ın eserleri incelenmiş ve sanatçının ırk ve toplumsal cinsiyet meselelerini silüetler aracılığıyla nasıl etkili bir şekilde işlediği ele alınmıştır. Walker'ın eserlerinde yer alan geçmişin travmatik anıları ile güncel toplumsal tartışmaları birleştiren yenilikçi yaklaşımı, silüetin çağdaş sanattaki yorumunu anlamak için önemli bir perspektif sunmaktadır. Bu makale, silüetin tarih boyunca değişen işlevlerini ve toplumsal anlamlarını ortaya koyarak bu sanat formunun farklı dönemlerde, farklı amaçlarla kullanıldığını göstermeyi amaçlamaktadır.

18. ve 19. Yüzyılda Silüet

18. yüzyılın ortalarında, Antik Yunan'a olan ilgi artış göstermiştir. Bu durumun temel nedeni, özellikle Pompei ve Herculaneum'da yapılan ve büyük yankı uyandıran kazılardır (Krausse, 2005: 51). Bu kazılardan elde edilen antik çağa ait imgeler, dönemin sanatçılarının ilgi odağı haline gelmiştir. Bu gelişmeler, 18. yüzyılda Neo-Klasizm akımının doğmasına zemin hazırlamış ve 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gözle görülür bir şekilde Yunan etkisi hâkim olmuştur. Böylece daha önceden yaşanan Rokoko akımının etkileri ortadan kalkmıştır. Silüetler üzerindeki Yunan etkisini Anna Rutherford şöyle ifade etmiştir:

> Silüet portrenin kökenleri aslında bu kadar basit profillerden hayal edilebilecek olandan çok daha karmaşık ve çok boyutludur. On sekizinci yüzyıl modeline göre, bir dizi gereksinimi karşılamışlardır. On sekizinci yüzyılın sonlarında profesyonel bir silüetçiyi ziyaret edenler için, silüet sanatı çocukluk oyunlarından fizyonomi üzerine ciddi bir çalışmaya ve neoklasiğin kutlanmasına dönüşmüştür" (The London Magazine).

Jackson'a göre "Fransa'da doğup Almanya'da büyük bir gelişme gösteren silüet, kısa sürede İngiltere'ye ulaşmış ve orta sınıftan üst sınıflara ve saray çevrelerine kadar nüfuz etmiştir" (1911: 14) Silüetler, yalnızca soyluların erişimine açık veya onların ayrıcalığı olan bir sanat formu değildir. Aksine bu sanat, Viktorya döneminde hem amatörlerin hem de profesyonellerin ilgisini çekerek oldukça yaygın ve erişilebilir bir uygulama haline gelmiştir. Bu dönemde silüetler, genellikle serbest elle çizim ya da mum ışığı ve gölgelerin kullanımıyla oluşturulmuş ve özellikle 19. yüzyılın ortalarına kadar güçlü bir şekilde popülerliğini korumuştur (Crafting Communities). Hem ekonomik olması hem de bireylerin kişisel hatıralarını saklama arzusuna yanıt vermesi nedeniyle, silüet sanatı toplumun farklı kesimlerinde yaygın bir biçimde benimsenmiştir. Ayrıca, bu dönemde sanatçılar ve meraklılar tarafından gerçekleştirilen sokak gösterileri ve kafelerde yapılan silüet çalışmaları, bu sanatın halka daha da yakınlaşmasını sağlamıştır. Silüetlerin, bir dönem kraliyet çevrelerinde tercih edilen bir sanat formu olarak başladığı yolculuğunda, geniş kitlelere hitap eden bir halk sanatı haline dönüşmesi dikkat çekici bir kültürel değişimi yansıtmaktadır. Annebella Pollen'e göre, 18. yüzyılda İngiltere'de, "gölgeler" "profil minyatürleri" veya "benzerlikler" olarak adlandırılan ve ticari olarak üretilen bu görseller, uygun fiyatlı ve moda bir portre türü olarak büyük bir popülerlik kazanmıştır. Silüetler, farklı malzemeler ve tekniklerle üretilmiştir.

Serbest elle kâğıttan kesilen; cam, alçı ya da fildişi üzerine boyanan; yansıtılmış bir gölgeden izlenen veya "fizyonotras" adı verilen bir cihaz tarafından pantograf teknolojisi ile hazırlanan bu portreler, çeşitli tarzlarda ve işlevlerde kullanılmıştır. Bu çok yönlülük, silüet sanatını hem pratik hem de estetik bir ifade biçimi olarak dönemin farklı kesimlerine hitap eden bir sanat formuna dönüştürmüştür (2013: 4-5). David Hockney ve Martin Gaybord (2017: 66), resmin tarihi üzerine yazdıkları kitaplarında silüetlerden bahsederken, silüet üretimi için kullanılan yardımcı aygıtlara değinmektedirler. Bu aygıtlardan biri Thomas Holloway'in 1792 yılında yayınladığı bir mekanizmadır (Görsel 3). Gaybord, aynı kitapta bu mekanizmayla ilgili "Bütün silüet portreleri profildendi; sadece gölgesine bakarak bir kişinin şeklini tanımlayabilme kapasitesine dayanıyordu" demektedir.

Görsel 3. Thomas Holloway, Silüet Çizmek İçin Kesin ve Kullanışlı Bir Makine, 1792, Gravür.
Kaynak: URL 3

Silüetler, kişinin gölgesinin izi olarak gerçekliği hedeflemiş olabilirler ve bu doğrultuda oturan kişinin özünü yakalamaya çalıştıklarını ve ifade gücünü hedeflediklerini söyleyebiliriz. Her ne kadar 18. yüzyılda silüetler farklı teknikler ve formlarla üretilmiş olsa da günümüz sanatıyla en güçlü bağlantıyı kuran form, kesici aletler veya makas kullanılarak yapılan silüetlerdir. Bu yöntem hem geleneksel tekniklerin izlerini taşır hem de çağdaş sanatçılar için sade ama etkili bir ifade biçimi sunar. 19. yüzyılda sıklıkla kullanılan kesici aletlerle yapılan silüet sanatının en ünlü temsilcisi, hiç kuşkusuz Auguste Edouart'tır.

Auguste Edouart (1789–1861)

19. yüzyılın en yetenekli silüet sanatçılarından biri Auguste Edouart'tır. Fransa'nın Dunkerque kentinde doğan Edouart yeteneğini 1814 yılında "Napolyon'un yenilmiş ordusundaki görevinden istifa edip İngiltere'ye taşındıktan sonra keşfetti" (Met Museum (a)). Jackson'a göre:

> Gününün makine yapımı gölgeleri karşısında kendi yöntemlerinin üstünlüğünü vurgulamak isteyen Edouart, İngiltere'de ilk kez silüet ve silüetçi sözcüklerini kullanmıştır. Bu isimler o kadar büyük bir yenilikti ki, Edouart eserinde ziyaretçilerin sürekli olarak yeni silüet portre elde etmek için salonuna geldiklerini ve kendilerine sunulan şeyin sadece bilindik siyah gölge olduğunu gördüklerinde hayal kırıklığına uğrayarak geri döndüklerini anlatır (2011: 15).

Oturan kişiye baktıktan sonra doğrudan benzerini kesenler arasında Auguste Edouart en becerikli ve üretken olanı olduğunu söyleyebiliriz. Edouart İngiltere'ye yerleştiği ilk yıllarda saçtan portre (Görsel 4-5) yaparak kariyerine başlamıştır.

Görsel 4. Auguste Edouart tarafından kıl ve balmumu kullanılarak yapılmış İrlanda teriyeri 'Tartar' modeli, 1818. Kaynak: URL 4

Görsel 5. Auguste Edouart tarafından kıl ve balmumu kullanılarak yapılmış bir spaniel köpeğinin modeli 1818. Kaynak: URL 5

On beş yıl İngiltere'yi gezen sanatçı 1829 yılında Edinburgh'ta üç yıl kalır ve burada yaklaşık beş bin silüet üretir (National Portrait Gallery). Edouart "1825 yılında bir makine tarafından yapılmış bir silüet gösterildiğinde, biraz makas ve karton çıkarıp arkadaşlarından birinin benzerini" (Newton, 2021) kesmiştir. Böylece kendisi için daha pratik ve ucuz olan silüet kesme serüveni başlamıştır.

> Edouart, İngiltere, İskoçya ve İrlanda'da on dört yıl geçirdikten sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti ve burada yaklaşık on yıl çalıştı. 1849'da Oneida adlı gemiyle yerleşmeyi planladığı Fransa'ya yelken açtı ve foliolardaki geniş portre koleksiyonunu da yanına aldı. Zorlu bir yolculuğun ardından gemi, Guernsey kıyılarında şiddetli fırtınalarla karşılaştı ve Vazon Körfezi'nin kayalıklarına çarptı. Mürettebat ve yolcular kurtarılmış olsa da Maryland'den gelen yün kargosu ve Edouart'ın foliolarının çoğu kaybolmuştu. Şok ve maruziyetten hasta olan Edouart'ın kendisi, Lukis adlı bir aile tarafından bakıldı. Kaydedilen 100.000 portreden yaklaşık 12.000'i enkazdan kurtarılmış ve bunlar Lukis ailesine verilmiştir (Profiles of the Past).

Çalışmalarına bakıldığında dönemin sıklıkla yapılan silüet portrelerden ayrıldığı görülmektedir. Ürettiği kompozisyonların "karmaşıklığı göz önüne alındığında Edouart'ı yalnızca bir portre sanatçısı olmaktan" çıkmaktadır (Newton, 2021).

Görsel 6. Auguste Edouart, Güney Denizi Adalıları, Yıkama ile Kesilmiş Kâğıt 1826–61. Kaynak: URL 6

Auguste Edouart'ın "Güney Denizi Adalıları" adlı çalışması (Görsel 6), silüet tekniği ve kompozisyon açısından etkileyici bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Tropikal bir manzarayı merkezine alan bu eser, çeşitli yerli figürleri ve onların geleneksel giysilerini ayrıntılı bir şekilde sunmaktadır. Figürler, hayvan derilerinden yapılmış kıyafetler ve başlıklar giyerken, ellerinde ok ve mızraklar görülmektedir. Arka plandaki kulübeler, tropikal atmosferi zenginleştiren unsurlar olarak dikkat çekerken, eserin merkezinde iki figür arasındaki şiddetli bir çatışma sahnesi öne çıkmaktadır (Met Museum (b)). Edouart'ın çalışması hem detaylı betimlemeleri hem de figürlerin düzenlenişindeki ustalıkla sanatçının yeteneğini ortaya koyarken, aynı zamanda egzotik mekanlara ve insanlara olan ilgiyi yansıttığı söylenebilir. Eser, dönemin Batılı izleyicilerine, uzak diyarların kültürlerini ve yaşam biçimlerini sunma amacını taşımaktadır.

Görsel 7. Auguste Edouart, Wardlaw Ramsay Ailesi, 1831 Kaynak: URL 7

Görsel 7'de yer alan resimdeki kompozisyon, aile bireylerinin bir arada bulunduğu, samimi ve günlük bir sahne sunmaktadır. Bu tercih, dönemin daha resmî portre anlayışından uzaklaşarak, aile bağlarını daha doğal bir şekilde görünür kılmaktadır. Grup portreleri konusunda uzman olan Edouart'ın, bireylerin birbiriyle olan etkileşimlerini yansıtarak her bir aile üyesini özgün birer figür olarak öne çıkardığı söylenebilir. Özellikle Viktorya dönemi aile anlayışında, bu tür eserler, ailenin sosyal statüsünü ve birliğini vurgulayan bir araç olarak hizmet

etmiştir. Sosyal statüyü gösterme aracı olarak Edouart'ın bu silüet resimlerine bakıldığında dönem hakkında bilgi vermesinin yanında aynı zamanda bir belge niteliği de taşımaktadır. Dönemin ev içi zevklerini, kıyafetlerini göstermesi adına önemlidir. Görsel 6 ve 7'de Edouart'ın dönemin silüet yaklaşımının ötesine geçtiği görülmektedir. Arka planda suluboya tekniğiyle yapmış olduğu mekanlar resimsel bir derinlik sağlamıştır. Pek çok silüet sanatçısı yalnızca profilden yüz hatlarını betimlemeye odaklanırken, Edouart figürlerin tüm vücutlarını, kıyafet detaylarını ve aksesuarlarını da içeren daha geniş bir perspektifte çalışmıştır. "Edouart gibi önemli sanatçılara ait birkaç arşiv günümüze ulaşmıştır. Bu sanatçılar, eserlerinden oluşan bir portföyü muhafaza etmiş ve bunları imzalayarak yöntem, kesin köken, tarih ve zaman ile oturdukları kişilerin kimlikleri hakkında önemli ve özgün bilgiler sağlamışlardır" (Pollen, 2013: 64).

Edouart, Birleşik Devletler'de çalıştığı süre boyunca, büyük ihtimalle onları köleleştiren kişilerin isteği üzerine köleleştirilmiş olan insanların silüetlerini de yapmıştır. "Edouart'ın eserlerinde, döneminin ırkçı uygulamaları da yer alır. Amerika'da yaptığı ve kendi kitaplarında kaydettiği 8.000'den fazla silüetin yedisi, köleleştirilmiş bireylere aittir ve bunları isimleriyle değil, sahiplerinin malı olarak tanımlar" (Voon, 2018). Köle sahipleri, köleleştirilmiş siyahi bireylerin portrelerini sipariş ederek, onları nesneleştiren bir yaklaşım sergilemektedir. 18. ve 19. yüzyılda silüet sanatı, daha çok portre yapımında ve gündelik hayattan sahneleri belgelemek için kullanılırken; 20. ve 21. yüzyılda sanatçılar bu tekniği farklı malzeme, tema ve yaklaşımlarla genişleterek daha kavramsal ve eleştirel bir sanat pratiği haline getirmiştir. 19. yüzyılda silüet yapımının amacı, kişilerin fiziksel özelliklerini hızlı ve özellikle ekonomik olarak kaydetmektir. Genellikle portre, aile silüeti ve kişisel kimliğin görsel belgelenmesi üzerine çalışmalar yapılmıştır. Çağdaş sanatçılar ise bireysel bir kimlik yerine daha geniş bir perspektiften bakarak sosyal, politik ve kültürel temalar üzerine yoğunlaşmışlardır. Bu sanatçıların en önemlilerinden biri ise Kara Walker'dır.

Kara Walker (1969-)

1969 yılında California'nın Stockton şehrinde doğup Atlanta, Georgia'da büyüyen Kara Walker, günümüzün önemli sanatçılarındandır. Kara Walker'ın eserleri, insan davranışlarının karanlık yönlerini ve güç dinamiklerini ele alırken; Amerikan popüler kültürü, edebiyatı ve tarihinden ilham alır. Sanatçının çalışmaları hem geçmişin hem de günümüzün ırksal gerilimlerini bir araya getirerek, kölelik dönemine dair belgeler ile çağdaş tarih arasındaki bağlantıları araştırır. Beyaz Üstünlükçü hareket üzerine çalışmalarını sürdüren Walker, eserlerinde bu tarihsel ve toplumsal meseleleri farklı karakterler üzerinden görünür kılmaktadır. Kölelik dönemine dair belgeleri çağdaş ırksal sorunlarla ilişkilendirerek geçmişle günümüz arasındaki bağları güçlü bir şekilde vurgulamaktadır (Camden Art Centre, 2013). Günümüzde farklı bağlamlar ve yöntemlerle silüet tekniğini kullanan birçok sanatçı bulunmaktadır. Bu sanatçılardan biri de William Kentridge'dir. "Sanatında; kömür çizim, baskı, animasyon, heykel ve tiyatroyu bir araya getiren Kentridge, disiplinlerarası yaklaşımı ve çok katmanlı anlatımlarıyla uluslararası sanat dünyasında eşsiz bir yer edinmiştir" (Kızılırmak Çekinmez, 2025: 135). Sanatçının eserleri tarih, bellek ve kimlik temalarını işlerken, siyah-beyaz kontrastını güçlü bir anlatım aracı olarak kullanır. Kara Walker gibi o da toplumsal travmalar ve sömürgecilik sonrası dönemin etkileri üzerine yoğunlaşmaktadır. Kentridge, Thomas Hobbes'un Leviathan kitabının sayfalarını kullandığı kolaj eserinde (Görsel 8), tıpkı Walker gibi, silüeti tarihsel bellek ve baskı mekanizmalarını eleştirmek için kullanmıştır. Walker Amerika'nın ırkçı tarihine dair anlatıları yeniden kurgularken, Kentridge Leviathan'ın sayfalarına yaptığı uygulamalarda silüet figürlerini kullanarak birey ve devlet gücü arasındaki ilişkileri sorgulamaktadır.

Görsel 8. William Kentridge, Leviathan Sayfaları Kolajı, 2000. Kaynak: URL 8

Kara Walker, kâğıttan kesme tekniğiyle ürettiği eleştirel eserleriyle, siyah Amerikalılara yönelik ırkçı klişeleri sorgulamasıyla tanınır. Sanatının odak noktası, insanlık tarihinin trajedilerini, acılarını ve derin travmalarını ele almaktır (Baydar, 2018: 2). Rosie Lesso'ya göre, Kara Walker Amerikan İç Savaşı sırasında siyah nüfusa, özellikle de kadınlara yönelik şiddet dolu eylemleri tasvir eden kesilmiş silüet çalışmalarıyla tanınmıştır. Sanatçının eserleri, halk linçleri, cinsel saldırılar ve silahlı saldırılar gibi tarihin görmezden gelmeye çalıştığı olayları, tüm teatral dehşetiyle gözler önüne serer. Galeri duvarlarına yayılan bu hikayeler, masum ve çaresiz çocukların tanıklığı üzerinden, sonraki nesillere miras kalan derin yaraları da vurgular (2019). Irkçılık, güncel Batı sanatında sıkça ele alınan bir tema haline gelmiştir ve Kara Walker, bu konuyu özellikle 19. yüzyılda popüler olan silüet kesme tekniğine benzer bir yöntemle ele almaktadır. Bu teknik, o dönemde genellikle beyazların gündelik hayatlarını, portrelerini ve özel zevklerini betimlemek için kullanılmıştır. Walker'ın, geçmişte bu amaçlarla kullanılan bir yöntemi kendi çalışmalarında eleştirel bir şekilde yeniden yorumlaması dikkat çekici ve merak uyandırıcıdır. Walker, öğrencilik yıllarında mitolojik temalı resimler yapmış, daha sonraki yıllarda eserlerinde siyah figürlere yer vermiştir. Walker, değişen konu tercihine çevresindekilerin tepkisini şu sözlerle ifade etmiştir: "Siyah figürler çizmeye başladığımda, beyaz profesörler rahatladı, siyah öğrenciler ise 'O bizim tarafımızda' dediler". Ancak Walker, bu durumun kendisini kısıtladığını ve ifade alanını daralttığını belirtmektedir (Lesso, 2029). Bu ifadeler, Walker'ın sanatında karşılaştığı beklentiler ve sınırlamalar arasındaki gerilimi açıkça ortaya koymaktadır. Sanatçının çalışmalarına yönelik bu tür tepkiler, onun bireysel ifade alanını daraltırken, kimlik ve aidiyet üzerinden şekillenen beklentilerin sanat pratiğine nasıl yön verdiğini de gözler önüne sermektedir. Walker, bu sınırları eleştirerek kendi sanatını hem bireysel hem de toplumsal temsillerin ötesine taşıyan bir araç haline dönüştürmüştür. Walker'ın eserlerinde kullandığı imgeler genellikle siyahilerin temsillerini içeren klişe görsellerdir. Allison Robinson'a göre "Bu ırksal klişelerin kaçınılmaz şiddetini ön plana çıkaran Walker'ın biçimleri, izleyicinin dikkatini çekiyor. (…) Bu klişeleri tekrar gözden geçirmek birçokları için acı verici olsa da Walker, adanmış bir sanatsal pratiği sürdürdü. Sanatçının kendisi özetlediği gibi: "Silüet çok az bilgiyle çok şey söyler, ancak klişe de bunu yapar" (2023). Burada sanatçı silüetin teknik olarak basit gibi görünse de altında güçlü ve derin anlamlar verebileceğinden bahsetmektedir. Sanatçı bu ikilemi özellikle kullanmakta ve hikâyenin altında yatan bu derin anlamlarla izleyiciyi yüzleştirmektedir. Jonathan Fineberg'e göre; "büyük mural kompozisyonları içinde siyah kâğıttan kestiği ve doğrudan duvara uyguladığı dramatik silüetleri Walker'ın en bilinen çalışmalarıdır. Bu büyük ölçekli duvar çalışmalarında sanatçı İç Savaştan önce Güney'deki kölelere uygulanan muamelenin karikatürize edilmiş görüntülerini tasvir eder" (2014: 500). Bu çalışmalardan biri de "Gitmiş: Bir Genç Zenci Kadının Koyu Renk Uylukları ve Kalbi Arasında Meydana Gelen Bir İç Savaşın Tarihi Romantizmi" (Görsel 9) isimli çalışmasıdır.

Görsel 9. Gitmiş: Bir Genç Zenci Kadının Koyu Renk Uylukları ve Kalbi Arasında Meydana Gelen Bir İç Savaşın Tarihi Romantizmi. Duvarda Kesilmiş Kâğıt. 1994. Courtesy of The Museum of Modern Art, New York. Kaynak: URL 9

Görsel 9'da yer alan çalışma, 1994 yılında Rhode Island School of Design'ın MFA programından yeni mezun olduğunda New York'taki Drawing Center'da düzenlenen "Selections 1994" başlıklı bir grup sergisinde yer almış ve büyük bir ilgi görmüştür (Sargent, 2017). Bu eserde klişe diyebileceğimiz efendi köle aşkını betimleyen sanatçı, beyaz bir duvarın üzerine "savaş öncesi figürlerinin karikatürize edilmiş siyah kesme silüetlerinden oluşan ve ürkütücü, cinsel ve şiddet içeren sahneleri tasvir eden bir çalışma. Walker, 18. yüzyılın kesme kâğıt silüet tekniğini yeniden canlandırarak kölelik tarihi anlatılarını ve etnik stereotiplerin devam eden yayılımını eleştirmiş ve bu zanaatı, yeni bir tür epik tarih resmi haline dönüştürmüştür" (Moma). Walker bu eserini, Margaret Mitchell'in Amerika'nın İç Savaşı döneminde yaşanan bir aşk hikayesini anlatan, "Rüzgâr Gibi Geçti" isimli romanından esinlenerek yorumlamıştır. Sanatçı Görsel 9'da yer alan eseri hakkında yapmış olduğu bir röportajında roman kahramanın yaşadığı bir anın altını çizer; "kölelerin kaldığı yerin yakınlarında kurumuş kökleri ve yumruları kazarken 'zenci gibi' bir koku onu etkisi altına alır ve kusar. Ve işte bu tür sahneler—hikâyenin geniş ve destansı yapısı içinde gözden kaçabilir—ama benim için bu, destansı bir andır (Art21, 2011). Böylesi bir aşk hikayesinin altında yatan ırkçı düşünceyi sorgulayan sanatçı şöyle devam etmektedir:

> O şey. O 'şey': zenci gibi' koku. Bir grup insanın, belirli bir ten rengine ve kendilerine dair belirli bir algıya sahip olarak diğer bir grup insanı kaba, vahşi bir şekilde baskı altına alması. Ve varsayım şu olurdu: zaman değişti, biz de bu konuyu aştık. Ama bu, bence Amerikan projesinin temelindeki mitolojidir. Amerika'nın tarihi, bu eşitsizlik üzerine, bu ırksal ve toplumsal eşitsizlik temeli üzerine inşa edilmiştir. Ve biz bunu kabulleniyoruz. Demek istediğim, beyazlık da tıpkı siyahlık gibi yapay bir kurgudur" (Art21, 2011).

Görsel 10. KaraWalker, Tom Amca'nın Sonu ve Eva'nın Cennetteki Büyük Alegorik Tablosu, 1995. Özel Koleksiyon. Duvar üzerine kesilmiş kâğıt ve yapıştırıcı, (Değişken boyutlarda) Kaynak: URL 10

Walker'ın en bilinen eserlerinden biri de Görsel 10'da yer alan "Tom Amca'nın Sonu ve Eva'nın Cennetteki Büyük Alegorik Tablosu"dur. Sanatçı bu eserinde de Amerikan tarihinin karanlık yönlerini ele almaktadır. Eser 19. yüzyılın kölelik anlatılarına ve Harriet Beecher Stowe'un ünlü romanı Tom Amcanın Kulubesi'ne referanslar içerdiği söylenebilir. "Stowe'un yazılı metnini görsel olarak yenileyen sanatçı, tarihselleştirilmiş, kurgulanmış ve mitleştirilmiş köleliğin öngörülebilir dehşetini Afro-Amerikalılara özgü bir şekilde ifade" (Show, 2004: 4) etmektedir. Gwendolyn Dubois Shaw'a göre kölelik hakkında duygusal bir roman olan Tom Amcanın Kulübesi ve Walker'ın yarattıkları arasında doğrudan kolay bir bağ kurmak zordur (2004: 38). Bu eseriyle sanatçı, Stowe'un romanı köleliğin insanlık dışı doğasını eleştirmek için duygusal bir dil kullanırken, Kara Walker'ın eseri, bu hikâyenin hem anlatım biçimini hem de tarihsel etkisini sorgular. "Burada Walker'ın siluet formunu dinamik bir şekilde kullanışını, Stowe'un duygusal romanının tekinsiz bir şekilde tanıdık ama bir o kadar da muğlak konusunu yeniden ele alışıyla birleştirerek, köleliğin konuşulamaz, bilinemez travmasının söylemini cesurca görselleştirdiğini" (Shaw, 2004: 42) görmekteyiz.

18. ve 19. yüzyılları Viktorya döneminde popüler olan ve geleneksel olarak daha zarif görünen silüetler, Walker'ın çalışmalarında şiddet ve sosyal içerikli konularla ele alınması ile karmaşıklaşır. Vavien Green Fryd'ın Kara Walker'ın çalışmaları üzerine yazdığı makalesinde bu karmaşıklık üzerine şunları ifade eder: "Silüetler yaratırken Walker, 19. yüzyılda popüler Amerikan basınında yaygınlaşmış bir geleneği takip eder. İnce kemikli, aristokrat bir zarafeti yansıtan – beyaz, orta ve üst sınıf aile atalarının portrelerini – görüntüleri alır ve bunların yerine ırklar arası ve aynı ırk içinde arzuyu, cinselliği ve şiddeti içeren müstehcen ve korkunç imgeler yerleştirir" (2010: 147). Bu durum Robert Storr'a göre "dekoratif zarafet ile tabu yıkan bayağılık arasında bir uyumsuzluk yaratarak resimleri grotesk hâle getirir" (Akt. Fryd, 2010: 147). Aynı zamanda 18. ve 19. yüzyıl silüetleri küçük ölçeklidir. Ancak Walker'ın bazı çalışmaları izleyiciyi ezici boyutlardadır. Fryd'a göre "Walker'ın silüetlerin ölçeğini büyüterek ve onları anlatılar oluşturmak için kullanarak, medyumun sınırları içinde çalıştığını ve bu sınırları aşarak yeni bir tür tarih resmi yarattığını" öne sürmekte ve bunun "bir kadın ve Afrikalı-Amerikalı olarak, yalnızca beyaz erkeklerin kahramanlık, acı çekme ve beyaz erkeklerle ilgili soylu temalar içeren, ahlaki ve didaktik içerikli büyük tarzda eserler yaratabildiği on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda erişemeyeceği bir" (2010: 147) tür olduğunu belirtmektedir. Kara Walker, 21. yüzyılda silüetleriyle hâlâ adından söz ettiren önemli bir sanatçıdır. Sanatçı, basit bir teknikle oluşturduğu kompozisyonlarla, izleyicilere siyahilerin maruz kaldığı ırk ayrımcılığını yeniden düşünmeyi önermektedir. Ayrıca, izleyicilerin gölgelerinin de kompozisyonun bir parçası haline gelmesiyle, eser ile izleyici arasında doğrudan bir bağ kurmaktadır.

Sonuç

Eski çağlardan beri farklı işlev ve anlamlar için kullanılan silüetler, 18. ve 19. yüzyılda oldukça popüler hale gelmiştir. Bu dönemde Auguste Edouart gibi sanatçılar, silüetlerin hem ekonomik hem de ulaşılabilir olmasından kaynaklı kullanmış ayrıca dönemin sosyal ve sınıfsal farklılıklarını belgelemişlerdir. İlk yapıldığı dönemlerde orta sınıfa hitap eden silüet daha sonraları toplumun zengin sınıfının da ilgisini çekmiş, gündelik hayatın içinden sahneler barındıran silüetler, toplumsal statülerin ve ilişkilerin gösterildiği bir mecra halini almışlardır. Genellikle beyazların yer aldığı bu silüetler aynı zamanda beyazların köle olarak çalıştırdığı siyahilerin gösterildiği bir toplumsal hiyerarşiyi de betimlemektedir. Günümüzün önemli sanatçılarından Kara Walker ise 1994 yılında ilk silüet çalışmasını yapmış ve büyük bir ilgi görmüştür. Özellikle Amerika İç Savaşı gibi tarihsel anlatıları betimlediği kesme kâğıt silüetleri ile uluslararası üne kavuşmuştur. Viktorya döneminde sıklıkla uygulanan silüet tekniği, Walker'ın çalışmalarında şiddet, cinsellik, güç gibi ögelerle güçlü bir eleştirel araç halini almıştır. Geçmişin travmatik olaylarını günümüzle ilişkilendirerek yeniden yorumlayan sanatçı, izleyicilerin bu olayları farklı bakış açısıyla tekrar değerlendirmesini önermektedir. Sonuç olarak, silüetin geçirmiş olduğu değişime bakıldığında Edouart ve Walker'ın silüetleri, bu tekniğin farklı bağlamlarda nasıl yeniden şekillendiğini ve yeni anlamlar kazandığını göstermektedir.

Kaynaklar

Art21. (2011). The Melodrama of Gone with the Wind. https://art21.org/read/kara-walker-the-melodrama-of-gone-with-the-wind/ , Erişim Tarihi: 16.10.2024

Baydar, Ş. N. (2018). Geçmişin Gölgesi: Christian Boltanski William Kentridge ve Kara Walker. İdil Dergisi, 7 (41), DOI: 10.7816 /idil-07-41-01.

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2023, Eylül 19). Silhouette. Encyclopedia Britannica. https://www.britannica.com/art/silhouette , Erişim Tarihi: 01.10.2024.

Camden Art Center (2013). Kara Walker. https://camdenartcentre.org/whats-on/kara-walker Erişim Tarihi: 12.11.2024.

Crafting Communities. Silhouettes. https://www.craftingcommunities.net/silhouettes. Erişim Tarihi: 05.10.2024.

Fineberg, J. (2014). 1940'tan Günümüze Sanat: Varlık Stratejileri. Göral Erinç Yılmaz (Çev.). Karakalem Kitabevi Yayınları: İzmir.

Fryd V. G. (2010). Bearing Witness To The Trauma Of Slavery İn Kara Walker's Videos:Testimony, Eight Possible Beginnings, And I Was Transported. Continuum: Journal of Media & Cultural Studies Vol. 24, No. 1, February 2010, 145–159. DOI: 10.1080/10304310903420052.

Gönülal, Ö. (2013). Bugün De Yarın Da Kanıt: Fotoğraf. Selahattin Nemlioğlu (Ed.). Fotoğrafya, Sayı 39, https://www.fotografya.gen.tr/TR,1969/fotoport---ozand-gonulal.html, Erişim Tarihi: 08.10.2024.

Hockney, D., Gaybord M. (2017). Mağaradan Bilgisayar Ekranına Resmin Tarihi. Mine Haydaroğlu (Çev.), Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

Jackson, E. N. (1911). The History of Silhouettes. The Connoısseur: Londra.

Kızılırmak Çekinmez, B. (2025). William Kentridge'in "Ubu Tells The Truth" Gravüreserleri: Söylenemeyeni Görselleştirmek, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 13 (161), s. 133-152.

Krausse, A.C. (2005). Rönesanstan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü. Dilek Zaptçıoğlu (Çev). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Lesso, R. (2019). Kara Walker: A History of Violence. https://blog.fabrics-store.com/2019/09/30/kara-walker-a-history-of-violence/, Erişim Tarihi: 14.11.2024.

Merriam-Webster. (n.d.). Silhouette. In Merriam-Webster.com dictionary. Retrieved December 3, 2024, https://www.merriam-webster.com/dictionary/silhouette Erişim Tarihi: 08.10.2024.

Met Museum (a). The Magic Lantern. https://www.metmuseum.org/art/collection/search/365307 Erişim Tarihi: 24.11.2024

Met Museum (b). South Sea Islanders. https://www.metmuseum.org/art/collection/search/370826 Erişim Tarihi: 24.11.2024

Moma. Kara Walker. Gone: An Historical Romance of a Civil War as It Occurred b'tween the Dusky Thighs of One Young Negress and Her Heart 1994. https://www.moma.org/collection/works/110565 Erişim Tarihi: 18.11.2024

National Portrait Gallery. Auguste Edouart. https://www.npg.org.uk/collections/search/person.php?LinkID=mp06932&role=art Erişim Tarihi: 11.10.2024.

Newton, L. (2021). The Silhouettes of Auguste Edouart. The Cartoons Museum. https://thecartoonmuseum.wordpress.com/2022/09/30/the-silhouettes-of-auguste-eduaort/ Erişim Tarihi: 18.11.2024

Pollen, A. (2013). Profiles of the Past: Silhouettes, Fashion and Image 1760-1960. Lou Taylor, Annebella Pollen ve Charlotte Nicklas (Ed.). A University of Brighton and Regency Town House, Hove, joint project, sponsored by the Springboard Grants Programme of the University of Brighton

Edouart, Auguste (McKechnie Section 1). Profiles of the Past: 250 Years of British Portrait Silhouette History, Profile of the Past,. https://www.profilesofthepast.org.uk/mckechnie/edouart-augustin-mckechnie-section-1 Erişim Tarihi: 18.11.2024

Sargent, A. (2017). Kara Walker Showed Me the Horror of American Life. https://www.vice.com/en/article/kara-walker-showed-me-the-horror-of-american-life/ Erişim Tarihi: 14.11.2024

Shaw, G. D. (2004). Seeing the Unspeakable The Art Of Kara Walker. Duke University Press: Durham And London

Stoichita, V. I. (2006). Gölgenin Kısa Tarihi. Bilge Aydın (Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları

The London Magazine. https://thelondonmagazine.org/article/the-first-cut-a-short-history-of-the-silhouette-portrait/ Erişim Tarihi: 25.10.2024

Viney, S. Origin of the name 'silhouette', https://www.roving-artist.com/oldsite/files/History-silhouette_cutting.pdf Erişim Tarihi: 25.10.2024

Voon, C. (2018). An Outline of Over 200 Years of Silhouettes. https://hyperallergic.com/454764/an-outline-of-over-200-years-of-silhouettes/ Erişim Tarihi: 12.10.2024

İnternet Kaynakları

URL1. https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/20.2.10 Erişim Tarihi: 12.10.2024

URL2. https://www.metmuseum.org/art/collection/search/248902 Erişim Tarihi: 12.10.2024

URL3. https://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw79093/A-sure-and-convenient-Machine-for-drawing-Silhouettes Erişim Tarihi: 20.10.2024

URL4. https://www.profilesofthepast.org.uk/mckechnie/edouart-augustin-mckechnie-section-1 Erişim Tarihi: 09.11.2024

URL5. https://www.profilesofthepast.org.uk/mckechnie/edouart-augustin-mckechnie-section-1 Erişim Tarihi: 12.11.2024

URL6. https://www.metmuseum.org/art/collection/search/370826 Erişim Tarihi: 12.10.2024

URL7. https://www.nationalgalleries.org/art-and-artists/artists/augustin-edouart Erişim Tarihi: 21.10.2024

URL8. https://www.e-flux.com/announcements/42874/william-kentridge/ Erişim Tarihi: 00.03.2025

URL9. https://www.vice.com/en/article/kara-walker-showed-me-the-horror-of-american-life/ Erişim Tarihi: 06.11.2024

URL10. https://www.regenerationblackcinema.org/themes/early-cinema-1896-1915/object-spotlight-the-end-of-uncle-tom-and-the-grand-allegorical-tableau-of Erişim Tarihi: 07.11.2024

SILHOUETTE: A STUDY ON THE WORKS OF AUGUSTE EDOUART AND KARA WALKER

Çiğdem DOĞAN ÖZCAN

ABSTRACT

In the 18th and 19th centuries, the silhouette gained importance both as an economical method of portraiture and as a popular means of visual expression. In this period, the silhouette was often used to document the lives, families and social status of middle and upper class whites. Auguste Edouart, as one of the leading figures of silhouette art, documented the social structure and individuals of the period with his silhouettes. Today, contemporary artists such as Kara Walker reinterpret the silhouette technique to question the historical context and make social criticism. With her large-scale silhouette compositions, Walker deepens discussions on race, gender and power relations, inviting the viewer to confront the traumas of the past. Combining the simple technique of silhouettes with complex themes, Walker has transformed this traditional technique by combining it with contemporary painting. In Walker's works, the silhouette, made with exquisite craftsmanship, appears before the viewer as a powerful form of expression that questions the traumas of the past, especially the history of slavery and its effects on the present. This research examines the historical development of the silhouette and how artists from two different periods used this technique.

Keywords: Silhouette, Auguste Edouart, Kara Walker